

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Türkische Texte mit französischer Übersetzung - Cod. St. Märgen 1

[Straßburg?], [um 1720]

Caput primum

[urn:nbn:de:bsz:31-161021](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-161021)

GRAMMATICÆ TURCICÆ
PARS SEXTA
DE SYNTAXI.

MULTA jam ad Syntaxim pertinentia tradita sunt passim in Erymologia, ut de constructione duorum Substantivorum in oratione continuatorum, de usu temporum Verbi, de casu præpositionum: item Adjectivum indeclinatum debere præponi suo Substantivo, Verbum debere esse in fine, &c.

Multi tamen supersunt adhuc exponenda de ordine & modo constructionis, præsertim verò Arabicorum & Persicorum in Turcica locutione adhibitorum; hæc enim non sequuntur semper illas regulas antedictas, ut mox explicabitur, percurrendo omnia, quæ veniunt in usum.

CAPUT PRIMUM

De modo alloquendi aliquem.

ANTE omnia sciendum est, quòd in familiari maxime sermone soleant Turcæ (immò Arabes & Persæ) se invicem alloqui per secundam personam singularem, سن *sen*, tu, abique illis titulis, quibus nos tam insolenter utimur, v. g. *Vestra Dominatio, Illustritas, Magnificencia, Celsitudo, Serenitas, Majestas, &c.* Potest enim quisque vel ipsum Imperatorem Turcarum per *tu* compellere.

Attamen usus jam, ne dicam, abusus, obtinuit apud illos quoque, ut sæpe ad majores se loquantur per secundam personam pluralem *سىز* *syz*, vos, ut *ایولر و خوشتر میسر* *ejüler ve hoştermişiz*, pro *ایوحو خوشتر میسن* *ejü hoştermişyn*, vale sine bene? pro *واستینه* *vaestine* bene? Sic *بیور* *bijürün-*, pro *بیور* *bijür*, imperate, pro *ایمپرا* *impera*. *Commandate, compiacete vi*, ò *سی* *compiaccia V.S.* *واردکن* *wardün-üz*, quòd ivistis, ubi fuistis? pro *واردک* *wardün-*, ivisti, fuisti? *لطف ایکن* *lutf ejlen-*, facite gratiam, quæso, pro *لطف ایله* *lutf ejle*, fac gratiam. Non tamen hoc fit necessariò, ut apud nos, sed ad libitum, & vix apud Doctos & inter Atulicos.

Habent nihilominus etiam aliquas tertias personas titulares universales, v. g. *جنابکن* *genâbün-üz*, q. *Vestra Dominatio, Celsitudo, Majestas, &c.* (in rigore pars vestra, *latus vestrum*) quo quidem titulo nonnunquam utuntur etiam in colloquiis ad Majores, aut ad eos, quos honorare volunt, ac persæpe in Literis; Item *حضرتک* *hezretün-*, vel *حضرتکن* *hezretün-üz*, *Idem*, Dominatio, celsitudo, sanctitas vestra (proprie præsentia, conspectus vester) Hoc tamen non nisi à simplicioribus Turcis, aut à Christianis vel Judæis adhiberi audivi. At in scriptione, immò & locutione hic titulus in plurali *حضرتکلی* *hezretleri* addi solet nomini Dei, Principis viri, quem nominamus, v. g. *الله حضرتکلی* *allah hezretleri* (& rarius *حضرتکی* *hezreti*) q. *Deus ejus Majestas, quod nos diceremus Dominus Deus.* Sic *پادشاه حضرتکلی* *pâdisâh hezretleri*, q. *Rex, Imperator, Sua Majestas, quod diceremus Serenissimus Rex.* Pari modo *پاشا حضرتکلی* *pâsâ hezretleri*, *بک حضرتکلی* *beg hezretleri*, Celsissimus Princeps, *Balsâ, &c.* quasi diceret ipsius Celsitudo, Dominatio, Illustritas, &c. aut quasi diceret Germanicè, v. g. *Der Keyser/ihre Majestätt* / pro *ihre Keyserliche Majestätt* / quod Poloni planè habent, dicunt enim *Krol Jego Mośc* / *Rex ejus Majestas, pro Sua Regia Majestas*, adeoque hoc illis captu facilius erit, quàm Nostratibus.

Et hîc statim notes velim, pluralem numerum adhiberi loco singularis tanquam nobiliorem ad honorandos eos, de quibus fit sermo; unde si de eximio aliquo viro fuerit sermo, in relatione plerumque adhibetur numerus pluralis, e. g. si locutus fueris de Re-

T

ge,

ge, Principe, &c. dices repetendo انلر بوجون قالقديلر *anlar bu gün kalktyler*, hodie discesserunt, pro او قالقدى *o kalkty*, ipse discessit, uti in superioribus exemplis حضرتلري *hazretleri*, eorum Majestates, pro ejus Majestas.

Sic in prima persona, sæpe loquuntur etiam Infimi per pluralem numerum, dicendo nos, pro ego, بى *biz*, pro بن *ben*, sapius quam سى *syz*, vos, pro سن *sen*, tu, aut انلر *anler*, ipsi, pro اول *ol*, vel او *o*, ipse. Contra verò Imperator illorum rarius Plurali utitur, sed loquitur in Singulari etiam in publicis Literis & Diplomatis Capitulationum, ubi dicit بن *ben ki*, &c. ego, qui, &c. ubi nostri Principes dicerent, Nos, qui, &c.

Tu verò, quando alloqueris parem, minorem, aut paulò majorem te, dicas liberè سن *sen*, tu; superiorem verò si alloquaris, rectè dices سى *syz*, vos, continuando sermone in plurali numero, & parcius utere جنابكز *genâbün-üz*, Dominatio vestra, &c.

Si verò de te ipso loquaris, ad libitum dic vel بن *ben*, ego, vel بى *biz*, nos, aut, si vis civilius & quasi Aulicè ac doctè loqui, dic بندهك *benden-*, vel بندهكز *benden-üz*, دوستكز *kutün-üz*, vester servus, h. e. ego, qui sum vester servus, vel similia adhibe دوستكز *dostün-üz*, خیر خواهكز *chairchâbün-üz*, دعاچيكز *du-âgin-üz*, amicus, benevolus vester, aut, ut in Literis frequentissimum est, præfixo بو *bu*, بو دوستكز *bu dostün-üz*, بو بندهكز *benden-üz*, hic amicus, servus vester, h. e. ego. Et certè hi loquendi modi frequentissimi sunt apud Turcas civiliores, unde etiam dicunt بنده خانه *bende châne*, pro بنم خاندم *benüm chänem*, mea domus, vel habitatio, q. servi domus. *La casa del vostro servitore*. Religiosi autem & pietatem præ se ferentes sæpe dicunt بو فقير *bu fakyr*, hic pauper, pro ego, & اكسكلو *eksiklü*, defectuosus, pariter pro بن *ben*, ego. In continuatione autem colloquii ad Superiores, repete sæpius سلطانم *sultânüm* (aut Synonyma) quasi dicas, mi Princeps, mi Domine, uti dicunt Galli, Monsieur, Mon maistre, &c.

Utuntur porrò aliquando ad Supremos, Principes, Reges, tertiâ personâ ad modum Germanorum in der Herr / v. g. سلطانمه معلومدر *sultânüme me-lümdür*. Notum est Dominationi vestræ. Es ist meinem Herren wol bewußt. Sic پادشاهم صاغ اولسون *pâdisâhüm sagb olsün*. Sit Majestas vestra sana, quasi Rex meus sit sanus, vivat. پاشام صاغ اولسون *pâshâm sagb olsün*. Sit meus Balsâ sanus, &c. & hæc ferè omnia valent etiam in Arabicis & Persicis.

Quibus præmissis agamus de ordine constructionis.

CAPUT SECUNDUM

De ordine constructionis.

H Ungari in constructione multa habent communia cum Turcis; Germani etiam multa, v. g. Verbum debet esse semper regulariter in fine, ut apud Germanos plerumque, ita ut aliquando periodus protrahatur ad integram paginam & ultra, nec inveniatur nisi in fine Verbum personale, à quo cætera antecedentia dependent, ut sunt Gerundia in وب *üp*, بچك *igek*, مكين *megin*, & expressa per præpositiones, ut مكه *megile*, دكدن صكره *dükten son-ra*, دوکی اجلدن *dügi egilden*, & similia.

In familiari tamen sermone, & pec. in verlu, accidit interdum, ut postponamus casum verbi, præsertim determinatum, ut اولدم اصلجعى *urdum asylâgiaghy*, percussi eum nequam, وير بگا *wir ban-a*, da mihi. وارال كتور اول كتابي *wur al getür ol kitâbi*, vade, accipe & adfer illum librum; quanquam & regulariter possit dici, immò fortassè meliùs dicatur وار اول كتابي كتور *war ol kitâbi getür*. Item quemadmodum apud Germanos præponitur Genitivus Substantivi alteri Substantivo, à quo regitur, sic & apud Turcas, immò illi aliquando, ut Turcæ semper, addunt possessivum seim / ut desß Herren sein Diener / اغانك قولى *aghanün-kuly*, vel خدمتكارى *chydmetkârî*; ut & Adjectivorum cum Substantivis apud utrosque eadem videtur in eo constructio, quòd illud semper & regulariter præponatur, ut بر كوزل آدم *bir güzel âdem* (non آدم كوزل *âdem güzel*) Ein schöner Mann (non ein Mann schöner) Præpositiones nomini postponuntur, ut in Hungaricis, ideoque postpositiones potiùs vocandas esse superiùs dixi, e. g. اتدن *etten*, à carne, ab ات *et*, caro, & postpositione دن *den*, a, ab, Hung. Hústól, à carne, ab hús, caro, & postpositione töl, a, ab. Sed hæc in purè Turcicis.

Cæte-